

גם האב מקלל

<p>תהליך I – הכרעה תיאור אירוע</p> <p>איסוף נתונים וזיהוי דפוס מכשיל</p> <p>האשמת האב אינה מסייעת, אלא פותרת את הצוות מחשיבה על תכנית פעולה. עבור המורים, העובדה שהאב תוקפן מעידה על כך שאין מה לעשות בקשר לתוקפנות של הילד, והיא הוכחה לכך שחוסר ההצלחה שלנו עם הילד מוצדק. הטעות היא שההתייחסות אל הרקע של הילד אינה מנוצלת לצורך בניית תכנית עבודה, אלא כדי להצדיק את הכישלון. היעילות של התנהגות בית הספר כלפי הילד כלל אינה נבחנת.</p> <p>Frame-ה</p> <p>ההתייחסות לילד היא כאילו אין לו מצוקה והוא אמור להתנהג כמו כולם, תוך התעלמות מעולמו. בתוך ה-Frame יש התעלמות מהמורה כדמות משמעותית בהתרחשות. ערעור ה-Frame הבלטה של הסתירה בטיפול והזמנה להתעמת איתה.</p> <p>Reframing</p> <p><u>שיקוף</u> ההכשלה העצמית: הפעלת שיטות עבודה בלתי מתאימות לתלמיד.</p> <p><u>הסבר</u> להתנהגות בלתי מקצועית של המורה: חוסר החלטה לגבי העיסוק.</p> <p>ניסוח ההכרעה: דיון גלוי בצורך בהכרעה לגבי עבודה עם אוכלוסיית מצוקה, כולל הבנת המחיר. ההכרעה מוצגת כהכרעה לא פשוטה שגובה מחירים לא מדוברים. ההכרעה מפגישה אותם עם תהליך השינוי שלהם: הם ציפו לשינוי אצל התלמיד וההכרעה מדברת על שינוי אצלם.</p>	<p>דיון צוות בתחילת תהליך ההתערבות (בית ספר יסודי) מורה, רינה: לפני שבוע אחד הילדים בכיתה קילל אותי.</p> <p>אני חייבת לומר שהטיפול של ההנהלה באירוע היה באמת מצוין. שלחו את הילד הביתה לשלושה ימים ואמרו לו לבוא עם ההורים. אז מה אתם חושבים? הוא בא עם האבא, ואז ראינו שהאבא בדיוק כמוהו, אז אם האבא מקלל, מה אנחנו רוצים מהילד?</p> <p>המנחה: אני מניח שכאשר את שואלת "מה אנחנו רוצים מהילד", את מתכוונת לכך שאם לילד יש אבא אלים אזי אין לנו מה לעשות עם האלימות של הילד. נכון?</p> <p>רינה: כן, זה ברור, זה בא מהבית, מה כבר אנחנו יכולים לעשות? מה, נשנה את האבא?</p> <p>המנחה: מה השאלה שלך לדיון?</p> <p>רינה: מה אנחנו יכולים לעשות עם ילד שמקלל?</p> <p>המנחה: אכן, מה אתם יכולים לעשות זו שאלה טובה. למה שלחתם את הילד הביתה?</p> <p>רינה: כדי שינוח ויחשוב קצת על מה שעשה.</p> <p>המנחה: ואז? מה יקרה אחרי שהוא ינוח בבית?</p> <p>רינה: אני מניחה שאחרי העונש הוא יחשוב קצת ויפסיק לקלל.</p> <p>[עוד מורים מדברים על האפקטיביות של שליחת הילד הביתה, חלקם מסכימים וחלקם לא.]</p> <p>המנחה: יש כאן כמה סתירות. מצד אחד, את מתארת אב תוקפן. את מבינה שהילד קילל אותך בגלל משהו שהוא חווה בבית. אז איך לשלוח אותו לנוח הביתה ישנה לו את ההתנהגות?</p> <p>רינה: אז מה? את אומרת לי להתעלם מזה שהוא קילל אותי?</p>
---	---

המנחה: חשוב להבין, מה חשבתם? למה פעלתם כפי שפעלתם? על פניו יש לי קושי עם זה ששלחתם את הילד הביתה, אבל חשוב לי להבין על מה אתם חשבתם.

מורה: אנחנו הרי יודעים שזה לא עוזר. הם יושבים בבית ואחר כך זה יותר גרוע. ובכלל, יכול להיות שאבא שלו עוד ירביץ לו בגללנו.

רינה: אם ילד לא יודע להתנהג אנחנו שולחים אותו הביתה. אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו לעבוד עם ילדים שככה מתנהגים.

המנחה: מתוך הסיפור החלקי שסיפרתם, כנראה יש לנו פה ילד הנמצא במצוקה לא קטנה. אולי הוא חי בסביבה אלימה, אולי יש עוד דברים. לעומת זאת, אתם עובדים איתו כאילו אין מצוקה, כאילו הוא ילד בעל כוחות נפשיים רגילים כמו של ילד החי בסביבה משפחתית תומכת.

רינה: מה אנחנו יכולים לעשות?

המנחה: בשלב ראשון לשאול את עצמכם אם אתם בכלל רוצים להתעסק עם ילדים שיש להם בעיות התנהגות קשות. אם אתם רוצים לעסוק בכך, אז צריך להתחיל ללמוד. אבל הטענה שלכם עד עתה הייתה: ילד עם בעיות התנהגות לא בבית ספרנו. אנחנו מניחים שהחלטה זו היא החלטה לא מודעת ולא נובעת מהיותכם אנשים רעים. היא נובעת, לדעתנו, מהעובדה שעבודה זו קשה מאוד, וצריך לקבל החלטה מודעת לרצות לעסוק בה.

מורה: לדעתי זה לא משנה אם אנחנו רוצים או לא, זה נתון. יש לנו המון ילדים עם בעיות התנהגות, אין לנו באמת בחירה.

המנחה: הבחירה שלכם היא להתמקצע בעבודה זו. לעבוד עם ילדים עם בעיות התנהגות דורש עמדות אחרות ומיומנויות אחרות מאלה שיש למורים העובדים עם אוכלוסיות "חזקות", וזאת ההכרעה שלכם. לדוגמה

	<p>באירוע שהבאתם, ילד קילל, עשיתם א, ב, ג. ברור לכם שמה שעשיתם לא אפקטיבי. עכשיו, אם תרצו, נבחן מה עושים עם ילד שקילל מורה. ייתכן שיעזור לכם אם תחשבו עכשיו על הילד כעל קורבן חסר אונים שמחפש עזרה באופן נואש והוא כמעט על סף ייאוש, ואולי גם ההורים שלו כמעט על סף ייאוש והם מאוד רוצים שתיתנו להם תקווה. הם רואים בכם מקור כמעט יחיד לתקווה.</p> <p>רינה: זה הגיוני מה שאתה אומר, אבל אני לא רואה מה אני יכולה לעשות איתו, או מה אני אמורה לעשות עם ההורים שלו. מה, אנחנו פסיכולוגים?</p>
<p>תהליך II – למידה ושינוי התנהגות תכנון</p>	<p>המשך הדיון</p>
<p>מיומנות זו של היכרות מעמיקה היא חשובה. היא עוזרת במצבים של כעס על התלמיד. היא מערערת על ההכללות ומאפשרת לראות כל תלמיד כפרט. לא "התלמידים" מדברים ככה, אלא "התלמיד הזה" מדבר ככה, והטיפול ספציפי ומכוון.</p> <p>מיומנויות</p> <p>תגובה הלקוחה מתוך גישה פרדוקסלית, גישה המבוססת על חוויה של הכלה שקטה, התייחסות של המורה מבוססת על הפחתה של ממד ההרתעה וההפחדה. לעומת זאת, מציגה פן של התייחסות אוהדת כלפי ילד הרעב לאהדה שמאוד חסרה לו.</p> <p>Reframing</p> <p>הסבר שתחושת הכישלון נובעת ממציאות קשה, ולא מחולשה או מתכונות אישיות. התייחסות אמפטית לגבי הפגיעות של המורים וצורכיהם. יש פה תהליך מקביל: התייחסות האמפטית היא לרגשות, ולא להתנהגות הפוגעת של המורים.</p>	<p>מנחה: אתם לא פסיכולוגים, אבל רצוי שתרחיבו את הרפרטואר של התגובות שלכם.</p> <p>המנחה מבקש מהמורה לתאר לעומק את מה שידוע לה על התלמיד, וגם לרכז את המידע שיש לכל המורים האחרים עליו, כולל היועצות.</p> <p>המנחה: אני מציע שנעשה משחק תפקידים עם הילד. אני אהיה המורה ואת תהיי התלמיד. מטרת הסימולציה היא לבחון עוד דרך לעבוד עם התלמיד סביב האירוע.</p> <p>סימולציה</p> <p>המורה (מגולם על ידי המנחה): בזמן האחרון קיללת אותי כמה פעמים. מכיוון שקיללת אותי אני מבינה שאתה צריך עזרה ממני ושאני אולי לא נתתי מספיק. חשבתי על זה ואני עכשיו בטוחה שלהעניש אותך זה לא טוב. אני יודעת שכשילד כועס הוא לפעמים גם מקלל. אני לא אקרא יותר לאבא כשאתה מקלל. בזמן הקרוב אני אספר לו רק על דברים טובים שהצלחת לעשות. איזה דבר טוב היית רוצה שאכתוב לאבא?</p> <p>התלמיד (מגולם על ידי רינה): לא יודע.</p> <p>המורה: בסדר. עכשיו תחזור לכיתה, אני אחשוב על זה.</p>

בסוף היום אני כבר אמצא משהו טוב להגיד לאבא. אני אגיד לך מהו ואשלח לו מכתב. אתה רוצה לבקש ממני משהו עכשיו?

רינה: זה מאוד מדבר אל"י מה שעשית. אני פתאום מרגישה שהילד הפגוע הזה נוסף לכול עוד חוטף מאיתנו. זו הרגשה איומה.

המנחה: דיברנו על כך כבר לא מעט. תחושת האשמה המתעוררת במורים היא שכיחה מאוד, אבל היא עלולה להביא אתכם שוב למבוי סתום. הרי אם אתם מתנהגים לתלמיד באופן פוגע, זה לא משום שאתם אנשים רעים, זה משום שהסיטואציה שבה אתם נתונים היא מאוד קשה ומבלבלת. כשאתם מותקפים, מה יותר טבעי מלהתקיף? להילחם בדחף הזה, זו המשימה שלכם.

הנקודה הקריטית באירוע זה היא העובדה שהצוות מבין שיש משהו בעבודה שלו לא מתאים, לא קוהרנטי, לא יסודי מספיק. הצוות מוכן להתחיל לשאול את עצמו שאלות לגבי אופן ההתנהלות שלו. ברמת התוכן, נקודת המפנה תהיה כשהצוות יבין שעבודה עם ילד החי בסביבה אלימה, היא תוכן עבודה שיש ללמוד אותו המחייב התנהגות מקצועית מתאימה. הצוות הזה עדיין לא הכריע בסוגיה זו.

הדוגמה הבאה מתארת שלב קודם, שבו הצוות כלל לא מעלה ספקות לגבי תוצאות העבודה. הסוגיה בעייתית לטיפול ושכיחה בבתי ספר רבים. כשצוות מסתכל על המציאות שלו ואומר לעצמו: "אין פה שום כישלון, אין שום בעיה, הכול בסדר". אמירה שכיחה נוספת היא "אין אצלנו יותר בעיות מאשר בבתי ספר אחרים, אנחנו כמו כולם", "הבעיה זניחה". גם הסברים אלה אינם מאפשרים פיתוח מקצועיות רלוונטית היות שחברי הצוות עסוקים בהסתרת הבעיה והכישלון, ולא בלמידה ממנו ובהתפתחות.

יומן מנחה מ.ר.